

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ POVSTANIE A ĽUDOVODEMOKRATICKÁ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

Jozef Beňa

Kľúčovým historickoprávnym, resp. historickoštátoprávnym problémom, kardinálnou štátoprávnou otázkou SNP, je otázka štátneho vyjadrenia, štátneho vyústenia sebaurčovacího práva slovenského národa, ktorého vrcholným prejavom bola práve táto historická národná epopeja. Ide tu o otázku vzťahu k československému štátu a o tendenciu k ustanoveniu slovenskej národnej, ľudovodemokratickej štátnosti.

V literatúre je táto problematika, najmä vzťah k československému štátu frekventovanou témou. Početné štúdie, články i niekoľko monografií sa rozsiahle zaoberajú, hodnotia túto jedinečnú udalosť v slovenských ale i československých národných, politických a štátoprávných dejinách. Napriek tomu sa však domnievam, že doteraz nie je historickoprávna problematika SNP komplexne spracovaná. Chýba ucelená, špeciálna historickoprávna monografia, všestranne, vyčerpávajúco a komplexne hodnotiaca jeho právne aspekty, opierajúca sa o všetky zachovalé dokumenty, pramene, ktorá by zhodnotila doterajšiu literatúru, kriticky na ňu nadviazala a najmä posunula riešenie viacerých otázok na nový stupeň.

V mojom príspevku sa usilujem posúdiť polemicky, diskusne, niektoré stanoviská a hodnotenia uvedených kľúčových štátoprávných otázok. Predkladám tieto otázky vyhranene diskusne, pre kolektívne posúdenie, tvorivú konštruktívnu polemiku, v ktorej sa môžu verifikovať, korigovať či odmietnuť ponúkané riešenia.

I.

Pri hodnotení vzťahu SNP k ČSR nie je v našej literatúre názorová jednotnosť. Je to iste normálne. Chýba však významnejšia diskusia o týchto diferenciách. Nesporne by bola vítaná a užitočná. Bez nároku na úplnú presnosť, vyčerpávajúce hodnotenie, skôr ako pokus o určité roztriedenie jestvujúcich stanovísk, možno vymedziť štyri skupiny názorov.

1. Prvý hodnotiaci konštatuje, že v SNP sa obnovuje Československá republika. Vyskytuje sa v niekoľkých variantoch. Najjednoduchšie je tvrdenie "...že práve tu na povstaleckom území sa opäť nielen právne, ale aj fakticky obnovuje Československá republika."¹ Dokazujú, že tento významný štátoprávny aspekt zakotvila Deklarácia SNR z 1. septembra 1944. Akademik V. Vaněček tvrdí, že "Vrcholným orgánom na území

oslobodenom v povstaní bola SNR, ktorá menom Československej republiky vykonávala tu najvyššiu štátnu moc vo všetkých jej odvetviach a prejavoch."²

S. Matoušek v štúdiu k 25. výročiu SNP pri celkovom hodnotení zdôraznil: "Najdôležitejším politickým a štátoprávnym cieľom a výsledkom SNP ... bolo obnovenie spoločného štátu Čechov a Slovákov na základe slobodne prejavenej vôle väčšiny slovenského národa". Na základe hodnotenia Deklarácie SNR uzaviera: "Zo štátoprávneho aspektu je najdôležitejšie revolučné prevzatie štátnej moci, ako aj to, že sa SNR pokladala nielen za reprezentantku svojbytnosti slovenského národa, ale súčasne za reprezentantku suverenity ČSR."³

Citovaní autori teda konštatujú obnovenie ČSR a to, že SNR mala súčasne aj mandát ČSR. Spolu s tým podčiarkujú, že v SNP bol odmietnutý klérofašistický režim slovenského štátu, bola tu negovaná základná téza ústavnej listiny I. ČSR o štátoprávnej subjektivite československého národa, ďalej že obnovenie ČSR bolo organicky späté s deklarováním zásady rovný s rovným, sociálnej a národnej spravodlivosti, že vedúcou a organizujúcou silou bola KSS, vzniká ľudová zastupiteľská sústava- Národné výbory atď'. Hovorí sa o obnovení Československej republiky v takej podobe, že je tu v podstatných komponentoch štátu všetko nové, kvalitatívne odlišné, že je tu celkove viac nového ako obnovovaného. Iste, že chcú tým povedať, že obnova ČSR v SNP v zmysle ich hodnotenia nebola totožná s reštitúciou, reštauráciou predmníchovského Československa. Obnovou však rozumieme určité korektúry, opravy obnovovaného, pričom se nestráca identita obnovovaného s obnoveným. Obnovenie sa netýka kvalitatívnych, substancionálnych komponentov. Domnievam sa preto, že medzi čiastkovými hodnoteniami, v ktorých sa v súlade so skutočnosťou zvýrazňuje nová kvalita ČSR a celkovým záverom, že sa v SNP obnovuje ČSR je logický, obsahový rozpor. Korektúry do podoby ČSR sa týkali jej sociálno-politickej podstaty, teda typu štátu aj formy štátu. Tým získala ČSR novú kvalitu.

S. Matoušek v štúdiu k 30. výročiu SNP precizoval svoje stanovisko takto: "V SNP slovenský národ pod vedením robotníckej triedy a KSS uplatnil výrazným spôsobom svoje právo na sebaurčenie, jednoznačne odmietol domáci klérofašistický režim, jeho orientáciu na fašistické Nemecko a spontánne sa prihlásil k OBNOVENEJ NOVEJ ČSR, budovanej na nových triednych, politických, sociálnych a národnostných základoch, s novou revolučnou zahraničnou orientáciou na ZSSR."⁴ Domnievam sa, že formulácia, že v SNP sa slovenský národ prihlásil - "...k obnoveniu novej ČSR" je štylisticky verbálne protirečivá. Nové sa neobnovuje. Nové vzniká, ustanovuje sa, rodí sa, konštituuje sa.

2. Iné hodnotenie vyslovil akademik V. Plevza v rozhovore pre Nové slovo, v roku 1979. Tvrdí, že v SNP "...bola vytvorená nová Československá republika."⁵ Ešte pred podrobnejším hodnotením možno povedať, že vytvorenie novej ČSR to je proces, nie iba akt. Vyžaduje súhlasný prejav štátnej vôle oboch jeho štátoprávných subjektov, českého i slovenského národa.

3. K. Rebro hodnotí vzťah SNP k ČSR takto: "A o Československu nemohla SNR nič ustanoviť, lebo na to nebola kompetentná, sama hovorila len v mene slovenského národa... Akokoľvek si SNR želala obnovenie Československa, nenárokovala si ani v jednej situácii vystupovať v jeho mene, ba bolo by to odporovalo jej cieľom a poslaniu. To nijako nezmenšuje ani jej pranie obnoviť Československo, ani jej skutočný príspevok k obnove Československa. SNR - nechávala otázka obnovenia Československa - právne

otvorenou, lebo mala v súvislosti s jeho obnovením rad vážnych pripomienok, ktoré sa týkali predovšetkým postavenia Slovenska v obnoviť sa majúcom spoločnom štáte.

Na vyjasnenie a prekonanie týchto výhrad a podmienok bolo potrebné rokovať jednak s prezidentom E. Benešom v Londýne v októbri 1944, ale už predtým v súvislosti s funkciou vyslaného vládneho delegáta F. Němca na povstaleckom a neskôr oslobodenom slovenskom území a najmä v Moskve v marci 1945 o zložení a úlohách novej Československej vlády, medzi predstaviteľmi londýnskeho a moskovského odboja ako českého národného frontu a delegáciou SNR ako revolučnou predstaviteľkou slovenského národa. Výsledkom týchto rokovaní bol program vlády NF Čechov a Slovákov na oslobodenom území tzv. Košický vládny program a v ňom šiesta hlava, venovaná otázke postavenia slovenského národa v obnovennej Československej republike. V istom zmysle možno povedať, že až od tejto dohody možno hovoriť, že SNR bola na Slovensku aj predstaviteľkou československej štátnosti.⁶

Podľa názoru K. Rebru v SNP nechávala SNR otázku obnovenia Československa právne otvorenou - mala k jej obnove podstatné pripomienky a výhrady a mala mandát len slovenského ľudu. Súčasne si želala obnoviť Československo a prispela k jeho obnove.

4. Štvrtý názor formulovali viacerí autori. M. Řehůřek v podobe - "...od začiatku tvorby politickej koncepcie povstania sa jeho hlavný cieľ formuloval ako boj za NOVÉ SLOVENSKO v NOVOM ČESKOSLOVENSKU...touto dvojčedinou koncepciou...sa SNP... stalo významným zdrojom a nástupom pre rozvoj československej národnodemokratickej revolúcie a pre KONŠTITUOVANIE ĽUDOVO-DEMOKRATICKÉHO ČESKOSLOVENSKA, ako revolučne demokratickej diktatúry ľudu, ktorá Februárovým víťazstvom pracujúcich prerástala do diktatúry proletariátu."⁷

V. Pleva v práci Trvalé hodnoty napísal: "Bojovníci na frontoch Povstania ... vysoko vyzdvihli zástavu nového československého ľudovodemokratického štátu, v ktorom oprávnené videli optimálny rámec pre ďalší všestranný rozvoj slovenského národa."⁸ S. Matoušek v najnovšej monografii opakuje už vyššie uvedené hodnotenia, v inej časti konštatoval: "SNP ako začiatok národnej a demokratickej revolúcie, otvorilo cestu ku vzniku ľudovodemokratického štátu, československej ľudovodemokratickej republiky, ako revolučno-demokratickej diktatúry robotníkov, roľníkov a ostatných pracujúcich."⁹

Takto v stručnosti vyzerajú štyri základné názory na vzťah SNP k československému štátu, jeho úlohe pri obnove, rozvoji resp. vzniku nového ľudovodemokratického štátu. Otázkou je, ktorý názor, ktorá koncepcia sa v dialektickom poznávacom procese, pôsobení subjektu a objektu poznania, najviac približuje k historickej pravde.

II.

Prvou metódou riešenia tejto problematiky, ktorá vedie k základným poznatkom je jazykovo-gramatický výklad, rozbor základných programových štátnopolitických a štátoprávnych dokumentov SNR - Vianočnej dohody a Deklarácie SNR.

Vianočnou dohodou sa vytvára Slovenská národná rada ako "jediný reprezentant politickej vôle slovenského národa doma", ako budúci najvyšší orgán štátnej moci a

správy na Slovensku. Svoju legitimitu, svoj mandát, jeho obsah i trvanie opiera o princíp suverenity slovenského ľudu,¹⁰ teda nie o ústavnú listinu ČSR z roku 1920. Československú vládu (s rozdeľovacím znamienkom) považuje za jednu zo zložiek celého zahraničného odboja. Prácu všetkých zložiek zahraničného odboja (nielen čsl. vlády) uznáva a podporuje na medzinárodnom a vojenskom poli, výslovne na tomto a iba na tomto. Zaväzuje sa, že vo svojej činnosti bude postupovať v dorozumení s takto chápaným celým zahraničným odbojom. SNR sa teda nepovažuje výslovne za subordinujúci orgán čsl. vlády, za zložku sústavy čsl. štátnych orgánov. Ako najvyšší politický orgán slovenského domáceho odboja a budúci najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku, považuje sa za rovnoprávny orgán československého odboja, za orgán rovnoprávny so zahraničným odbojom, aj s jeho medzinárodnoprávne uznanou štátnou reprezentáciou, s ktorým bude svoju činnosť koordinovať (nie subordinovať) na základe konsenzu (dohody - v dorozumení).¹¹

Na základe Deklarácie SNR a nariadenia SNR č. 1 z 1.9. 1944, SNR "ako vrcholný orgán domáceho slovenského odboja ... ako jedine oprávnená hovoriť v mene slovenského národa preberá dnešným dňom na celom Slovensku zákonodárnu a výkonnú moc, ako i obranu Slovenska a túto moc bude vykonávať do tých čias, kým si slovenský národ demokratickým spôsobom neurčí legítimnych zástupcov."¹²

SNR sa tým revolučne ustanovila ako najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku. Svoju moc odvodila od vôle slovenského národa, tým ju i podmienila. Právomoc SNR bola pôvodná, výlučná a neobmedzená. SNR ako vrcholný orgán domáceho slovenského odboja, ako najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku, s pôvodnou, výlučnou a neobmedzenou kompetenciou sa vyhlásila za rovnoprávneho spolupracujúceho partnera československého zahraničného odboja. Pritom už výslovne nediferencovala v zahraničnom odboji československú vládu a v slove československý nepoužila už rozdeľovacie znamienko.

Z jazykovo-gramatického výkladu Vianočnej dohody, ani Deklarácie SNR nevyplýva, že by na povstaleckom území vykonávala SNR najvyššiu štátnu moc vo všetkých jej odvetviach a prejavoch menom Československej republiky. Jej právomoc je pôvodná, odvodzuje sa a vyplýva zo suverenity, vôle slovenského národa, ktorý na povstaleckom území zvrhol, odmietol a odsúdil ľudácky režim a pripojil sa k spojeneckým národom a "... v úplnej zhode s československým zahraničným odbojom, chce i naďalej v jednote a v spolupráci priviesť náš boj k víťazstvu."¹³

V jednote s vyššie uvedeným SNR vyjadrila, formulovala aj štátnu podobu realizácie suverenity slovenského ľudu, realizácie práva slovenského národa na sebaurčenie. Má to byť - Nová ČSR - ako

1. spoločný štát Čechov a Slovákov na podklade princípu rovný s rovným;
2. budúca ČSR má viesť zahraničnú politiku v duchu zásad,
 - a) spolupráce so všetkými slovanskými štátmi a národmi, menovite so ZSSR,
 - b) má sa na poli zahraničnopolitickom a vojenskopolitickom opierať o ZSSR,
3. vnútorné usporiadanie budúcej ČSR má byť demokratické, t.j.
 - a) majú sa vykoreniť všetky tendencie fašistické, rasistické, a totalitné a také ktoré budú v rozpore s týmito zásadami,

b) myšlienku demokracie, treba preniesť a prehĺbiť i na pole hospodárske a sociálne tak, aby rozdelenie národného dôchodku, medzi všetko obyvateľstvo bolo čo najrovnomernejšie, a aby život každého občana bol ľudský a dôstojný,

c) kultúra, školstvo a výchova majú byť vedené spomenutými zásadami. Zachovaná má byť sloboda náboženských vyznaní, vylúčený má však byť vplyv cirkví na smer a vedenie štátu.

SNR s mandátom slovenského ľudu, takto sformulovala svoj štátoprávny cieľ. Stanovila zásady štátneho vyjadrenia realizácie sebaurčovacieho práva slovenského národa. Je to jej návrh, ponuka, oferta na sociálno-politickú podstatu a štátnu formu spolužitia Čechov a Slovákov v spoločnom štáte. Predpokladá štátoprávny konsenzus českého národa. Preto SNR vyhlásila, že "o definitívnej úprave týchto otázok rozhodnú - a to menovite o ústavnoprávnej úprave pomeru slovenského národa k národu českému - so slovenskej strany výlučne slobodne zvolení (určení) zástupci slovenského národa."¹⁴

V Deklarácii SNR v rovnakom zmysle vyhlásila: "Sme za bratské spolužitie s českým národom v novej Československej republike." Štátoprávny konsenzus slovenského a českého ľudu bol tu tiež výslovne sformulovaný. "Ústavnoprávne, sociálne, hospodárske a kultúrne otázky republiky budú vzájomnou dohodou definitívne usporiadané zvolenými zástupcami slovenského a českého ľudu v duchu demokratických zásad, pokroku a sociálnej spravodlivosti."¹⁵ Demokratické zásady pokroku a sociálnej spravodlivosti to je návrh SNR pre obsah tohto konsenzu.

Základné poznatky z jazykovo-gramatického rozboru a výkladu Vianočnej dohody a Deklarácie SNR v ich vzťahu k československému štátu možno zhrnúť takto:

1. SNR sa v decembri 1943 vytvorila a 1.9. 1944 legalizovala ako najvyšší revolučný orgán štátnej moci a správy na Slovensku, ako vrcholný orgán domáceho slovenského odboja, ako jedine oprávnená hovoriť v mene slovenského národa.

2. V tomto politickom a štátoprávnom postavení vystupovala nie izolovane, ale ako súčasť zložky československého odboja, ako rovnoprávny partner československého zahraničného odboja, vrátane jeho medzinárodnoprávne uznanie štátnej reprezentácie. Ich činnosť na poli medzinárodnopolitickom a vojenskopolitickom uznala a podporovala, nepriznala im však právomoc vnútropolitickú.

3. Ako orgán ustanovený a reprezentujúci suverenity, vôľu slovenského národa, ktorú prejavil v povstaní principiálnym spôsobom, SNR v najvyššom štátoprávnom a štátnopolitickom akte vyjadrila svoj štátoprávny cieľ - vytvorenie novej Československej republiky. Z Vianočnej dohody i Deklarácie SNR nepochybne rezultuje, že pod tým rozumie ĽUDOVODEMOKRATICKU ČSR. Forma štátneho zriadenia Ľudovodemokratickej ČSR má zodpovedať princípu rovný s rovným. Medzinárodnopolitická orientácia na ZSSR prirodzene korešponduje vnútornej podstate novej Ľudovodemokratickej republiky.

4. SNR vystúpila ako najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku, ako činiteľ, ktorý si želá, cieľavedome usiluje, významne spolupôsobí, pri ustanovení, konštituovaní novej Ľudovodemokratickej ČSR.

Slovenská národná rada v Deklarácii SNR z 1.9. 1944 nevyhlásila obnovenie ČSR, ani utvorenie novej ČSR. Ani formulácia, že SNR nechávala otázku obnovenia Československa právne otvorenou nemá oporu v Deklarácii. SNR mala skutočne rad vážnych pripomienok, výhrad k predmníchovskej buržoazno-demokratickej ČSR. Týkali

sa jej podstatných, esenciálnych komponentov. Preto nielen, že nereštaurovala predmníchovskú republiku, ale ani nemohla obnoviť ČSR iba s určitými korektúrami. Jej mandát, suverenita a sebaurčovacie právo slovenského národa; jej štátoprávne postavenie - najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku; jej sociálno-triedne a politické zloženie - parita členov KSS a DS, pri hegemonii slovenskej robotníckej triedy a KSS, odporovalo a priamo popieralo základné postuláty ústavnej listiny I. ČSR. Slovenská národná rada nenechala otázku obnovenia ČSR právne otvorenou. Československú republiku neobnovila vo svojej Deklarácii 1. septembra 1944 SNR pevne zakotvila, fixovala - novú ČSR, ľudovodemokratickú, na nových základoch a v novej forme, ako svoj štátoprávny cieľ. Povstanie ako začiatok národnej a demokratickej revolúcie u nás je i začiatkom cesty k dosiahnutiu tohto cieľa v revolučnej praxi.

III.

Autori prvej koncepcie, že v SNP sa obnovuje Československá republika sa výslovne odvolávajú na Deklaráciu SNR. Pokúsil som sa dokázať, že nielen tento záver, ale ani koncepcia, že v SNP vznikla nová ČSR, resp. že otázka obnovy Československa bola pro SNR právne otvorenou, nemá oporu v texte Deklarácie SNR ani Vianočnej dohody. Jazykovo-gramatickým výkladom sa dospieva k základným poznatkom o zmysle slovného textu v ktorom je vyjadrená právna norma. Normu nemožno poznať ani vyložiť izolovane. Spolu s jazykovo-gramatickým výkladom treba vykonať aj autentický, systematický, historický a dialekticko-materialistický výklad Vianočnej dohody a Deklarácie SNR. Zmysel a funkciu týchto základných programových štátoprávnych a politických dokumentov SNR možno poznať v celom komplexe dialektických súvislostí s inými právnymi normami, dokumentami, v celom systéme súvislostí politických, štátoprávnych, sociálno-ekonomických, ideologických, vnútorných i medzinárodných.

Kto má právo normotvorby, ten má právo interpretácie. SNR v období SNP v žiadnom dokumente nehovorila o ČSR ako o fakte skutočnosti v prítomnom čase, iba v čase budúcom, vždy se formuluje s prívlastkom - "nová", resp. "budúca" ČSR. Potvrdiť to možno poukázaním nielen na Vianočnú dohodu a Deklaráciu SNR, ale aj na také významné politické dokumenty SNR ako; odpoveď ilegálnej SNR na odkazy prezidenta Beneša, z konca júla 1944,¹⁶ uznesenie SNR z 29.9. 1944 o vzájomnom pomere domáceho i zahraničného odboja¹⁷ uznesenie predsedníctva SNR o pomere SNR k čs. vládnemu delegátovi zo 16.X. 1944.¹⁸ SNR v nijakom svojom dokumente nevyhlásila výslovne obnovenie ČSR ani utvorenie novej ČSR. V rozpore s týmto nie je ani vyhlásenie všetkých bojujúcich na Slovensku "...za súčiastku československej brannej moci."¹⁹ SNR vystupovala ako vykonávateľka celej zákonodarnej vládnej a výkonnej moci na celom území Slovenska v jeho predmníchovských hraniciach, bez ohľadu na to, či jednotlivé časti Slovenska budú oslobodené vlastnými silami alebo spojeneckými armádami.²⁰ Žiadala aby ju v tomto postavení uznal prezident a vláda ČSR v Londýne. Odmietla byť v postavení Zemského národného výboru pre Slovensko ako orgánu podliehajúceho vláde, podriadenému vláde, ako jej pomocného orgánu.²¹ Prezidenta a československú vládu uznala len ako predstaviteľov, činiteľov zahraničného odboja,

ktorým patria všetky otázky týkajúce sa vedenia zahraničného odboja, zastupovania štátu voči spojencom a ostatnému zahraničiu. Vychádzala zo samozrejmosti a bezpodmienečnej potreby čo najužšej vzájomnej spolupráce predstaviteľov domáceho a zahraničného odboja.

Dokumenty vedúcej sily SNP a SNR Komunistickej strany Slovenska majú tiež rovnakú štylizáciu. Deklarovala sa v nich leninská zásada: "Je nutné vyhradiť všetkým národom právo, aby mohli slobodným hlasovaním rozriešiť otázku, či si prajú byť nezávislými štátmi, alebo súčiastkou niektorého štátu."²² KSS ukázala národu i cieľ uplatnenia sebaurčovacieho práva: "Chceme sústrediť všetkých Slovákov do jedného štátu... Želáme si, aby sme mohli s bratským národom českým a s Podkarpatskými Ukrajincami vytvoriť spoločný ľudovodemokratický, kultúrny a vyspelý štát, štát troch slovanských národov..."²³

Štátoprávnou koncepciou KSS je konštituovanie novej ľudovodemokratickej republiky. Má sa tak stať na základe súhlasného prejavu vôle jeho rovnoprávných národov. "Conditio sine qua non" jej vytvorenia i stupňa stability republiky je princíp rovný s rovným.²⁴ KSS neprijala ČSR ako nutnosť vyplývajúcu z medzinárodnopolitickej situácie. V SNP sa za nový štát bojuje "a uplatnením samourčovacieho práva so zbraňou v ruke vystavil si najlepšiu legitímáciu pre svoju úplnú rovnosť s Čechmi a s Podkarpatskými Ukrajincami v rodiačom sa novom štáte."²⁵

Štátoprávny program KSS, ako naplnenie sebaurčovacieho práva slovenského národa, je vyjadrený vo vzájomnej jednote a podmienenosti so sebaurčením pracujúceho ľudu s jeho ustanovením sa, ako subjektu štátnej moci. "Preto od nového štátu budeme požadovať i nové vyriešenie otázok hospodárskych a sociálnych. Požadovať budeme socializáciu tovární a podnikov, bánk, odovzdanie pôdy malým roľníkom, primerané postavenie inteligencie, upravenie celého štátneho a spoločenského stroja podľa našich socialistických ideálov. Idea dôslednej ľudovej demokracie vyžaduje, aby pracujúci ľud, ktorý tvorí obrovskú väčšinu obyvateľstva, bol nositeľom politickej moci v štáte."²⁶

Pracujúci ľud, slovenského a českého národa, ako nový subjekt ľudovodemokratickej štátnej moci, to je cieľ, výsledok, ale i prostriedok a záruka realizácie sebaurčovacieho práva slovenského národa v zmysle koncepcie KSS. Spolu s tým primknutie sa a tesná spolupráca so ZSSR pôsobili ako inšpirujúci príklad pre vyššiu kvalitu nového štátneho spolužitia, ale aj ako predpoklad jeho plného naplnenia.²⁷

Systémovo-štrukturálne zložky koncepcie, novej ľudovodemokratickej ČSR (štátoprávneho programu KSS); princíp rovný s rovným, pracujúci ľud ako subjekt ľudovodemokratickej štátnej moci, spojenectvo so ZSSR, sú chápané dynamicky s cieľovým socialistickým naprogramovaním a vyústením.²⁸

Nie je to teda iba otázka postavenia Slovenska v ČSR, iba riešenie vzťahu Čechov a Slovákov na princípe rovný s rovným, ako jediný faktor štátoprávnej koncepcie SNR a KSS - vytvoriť novú ČSR. Sebaurčenie národa je zložkou súčasťou zápasu za sebaurčenie jeho historicky najpokrokovejšej triedy, je javovou stránkou, titulom tohto triednomocenského zápasu, ktorý určuje v konečných dôsledkoch nielen podstatu, ale i formu štátneho vyjadrenia sebaurčenia národa. Štátoprávna koncepcia SNR - vytvoriť novú ČSR, ktorú rozhodujúcim spôsobom spoluvytvárala KSS, predstavovala tak komplexné, kvalitatívne prekonanie politického a sociálno-ekonomického systému predmníšchovskej ČSR, nielen štátoprávnych aspektov riešenia vzťahu Čechov a Slovákov.

IV.

Pochopiť zmysel a význam štátoprávnej koncepcie SNR - vytvoriť novú ČSR, resp. KSS - vyslovne formulovanú, ako vytvoriť ľudovodemokratickú ČSR, možno len v celom kontexte komplexu sociálnoekonomických, politických a štátoprávnych podmienok, ktoré existovali v čase SNP.

Hlavným rozporom doby bol rozpor medzi silami fašizmu a demokracie. Jeho riešenie vyústilo u nás i v ďalších krajinách do národnej a demokratickej revolúcie, ktorá bola predstupňom revolúcie socialistickej. Štátoprávna koncepcia vytvárania ľudovodemokratickej, novej ČSR, na princípe rovný s rovným, je platformou zápasu antifašistických demokratických síl slovenského národa, proti klérofašistickému režimu slovenského štátu s jeho vazalskou podriadenosťou hitlerovskému Nemecku, zápasu za úspešnú realizáciu všetkých úloh národnej a demokratickej revolúcie na Slovensku.²⁹

Súčasne koncepcia "novej ČSR" usiluje odstrániť antagonizmus medzi Čechmi a Slovákmi v ich štátnom spoložití. Objektívne vzhľadom na sociálno-triednu povahu nositeľov tohto antagonizmu smeruje proti klérofašistickému režimu slovenského štátu i proti buržoáznej podstate predmníchovskej ČSR.³⁰

Nevyhnutne sa dostala táto koncepcia do rozporu s Benešovou koncepciou prevratu, tak, ako bola vyjadrená tesne pred Povstaním, v správe P. Drtinu zo 16. júla 1944 domácim odbojovým skupinám:

"4. Prevrat doma sa má podľa mienky prezidenta prevádzať tým spôsobom, že by platili tieto zásady:

a) Hneď prvý deň existuje stará predmníchovská republika, ktorej existencia je medzinárodnoprávne uznaná, má svojho prezidenta a vládu, má svoje staré územie predmníchovské a svoju starú predmníchovskú ústavu;...

...5. Čo sa týka hlavných smerníc činnosti poprevratovej vidí prezident veci takto:

a) Existuje prezident a vláda ústredná so všetkými svojimi kompetenciami pre celé územie republiky a to má a musí byť plne a dôsledne rešpektované. Existuje pôvodná predmníchovská konštitúcia a pôvodné naše zákonodarstvo a v duchu tom sa bude robiť prevrat a všade kde bude možné sa to bude rešpektovať."³¹

Na povstaleckom území však v prvý deň neexistuje stará predmníchovská republika. SNR vo svojej Deklarácii vyhlásila, že je za "bratské spoložitie s českým národom v novej Československej republike."³² SNR prijala zásadu štátoprávnej kontinuity republiky iba v "záujme zaistenia medzinárodného postavenia ČSR"³³ s tým, že v "úprave domácich záležitostí toto stanovisko nemôže prejudikovať v ničom novej úprave pomerov vnútropolitických."³⁴

Predmníchovská ústava ako celok, podľa stanoviska SNR "...toho času nemôže byť podkladom vnútro politickej úpravy pomerov ČSR".³⁵ SNR uznala ústavu "...ako základ a vodítko až do jej právoplatnej zmeny..."³⁶

SNR neuznala kompetencie prezidenta a vlády pre celé územie republiky. Podľa stanoviska SNR jej prislúchajú všetky otázky týkajúce sa zastupovania štátu voči spojencom a ostatnému zahraničiu. SNR preberala na Slovensku všetku zákonodarnú vládnu a výkonnú moc. "Prevrat", Slovenské národné povstanie sa neuskutočňovalo podľa pôvodného československého zákonodarstva a v duchu predmníchovskej ústavy, ale podľa princípu suverenity ľudu. SNR toto stanovisko vyjadrila už pred Povstaním: "Všetky

opatrenia a úvahy do prevratu, pri prevrate a tesne po ňom podľa nášho názoru musia byť vedené dôsledným uplatnením zásady demokracie širokých vrstiev ľudu tak, aby všetko, čo sa politicky podniká, odpovedalo a bolo v súlade so zmýšľaním a vôľou tohto ľudu. Sme toho presvedčenia, že v prvom príhodnom okamžiku majú dať všetci činitelia a orgány domáceho i zahraničného odboja svoje funkcie k dispozícii, potažne k overeniu národu doma. Až do chvíle prevratu všetky orgány domáceho i zahraničného odboja sú nesporne provizórne a bez formálneho mandátu ľudu."³⁷

Prevzatie všetkej zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci na Slovensku Slovenskou národnou radou, v celom kontexte právno-politického zdôvodnenia a súvislostí jej koncepcie vytvorenia novej ČSR, bolo tým rozhodujúcim vnútorným, štátoprávnym a politickým aktom, ktorý znemožnil reštitúciu, jednoduchú alebo len málo modifikovanú, predmníchovskej ČSR. Stalo sa základom a východiskom pre ustanovenie ľudovodemokratickej ČSR, ako výsledku národnodemokratickej revolúcie v Československu, ktorá sa začala SNP.

SNP nebolo prevratom na základe a v duchu Ústavy buržoáznej ČSR. Zdrojom revolučnej legality, ústavnosti revolúcie, SNP, bolo sebaurčovacie právo slovenského národa, alebo podľa dikcie SNR - zásada demokracie širokých vrstiev ľudu. Pri rokovaní delegácie SNR v Londýne prezident Beneš vyhlásil, že "...ústava zostáva pre nás ako základ a vodítko v platnosti až do svojej právoplatnej zmeny."³⁸ To bol zásadný posun, ktorý spôsobilo SNP. Vláda i prezident museli uznať právomoc SNR podľa jej nar. č. 1/1944 Zb. n. SNR, hoci len ako revolučné provizórium.³⁹ Až v VI. kapitole Košického vládneho programu bola SNR definitívne uznaná nielen za "...oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale i nositeľkou štátnej moci na území Slovenska (moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej) i so záväzkom, že slovenské ustanovizne zákonodarné a vládne budú zakotvené i v budúcej ústave ČSR."⁴⁰

Bola tak uznaná zásada revolučnej legality, ústavnosti revolúcie, Slovenského národného povstania v ňom ustanovenej Slovenskej národnej rady. V tomto zmysle možno konštatovať, že SNR s legitímáciou suverenity slovenského národa, ako najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku, vystupovala od začiatku svojej činnosti, aj ako orgán štátnej moci a správy radiacej sa, ustanovujúcej sa, novej ľudovodemokratickej ČSR.

Uznanie tohto svojho štátoprávného postavenia dosiahla SNR za významnej podpory moskovského vedenia KSČ.⁴¹ SNR a KSS vychádzali vnútroprávne z diskontinuity ČSR, moskovské vedenie KSČ z dialekticky chápanej kontinuity.⁴² Vo svojich dôsledkoch a cieľových zámeroch obidva postupy viedli k rovnakému efektu - k vytvoreniu novej, z hľadiska triednej podstaty i formy, ľudovodemokratickej a v perspektíve socialistickej ČSR, aj s tendenciou k adekvátnemu štátoprávnemu vyjadreniu princípu rovný s rovným vyriešení vzťahu Čechov a Slovákov.

Slovenské národné povstanie je kvalitatívnym míľníkom vývoja ČSR, je začiatkom novej etapy vývoja československého štátu a práva. Slovenský národ v SNP politicky sformovaný na platforme národného frontu, v ktorom mala hegemonne postavenie KSS, prostredníctvom svojej legitímnej predstaviteľky SNR, najvyššieho orgánu štátnej moci a správy na území Slovenska, prejavil svoje sebaurčovacie právo - vytvoriť spolu s bratským českým národom na princípe rovný s rovným, novú ľudovodemokratickú ČSR. Slovenským národným povstaním sa začal proces ustanovenia novej ľudovodemokratickej

medzinárodnoprávne uznanej a existujúcej ČSR na slovenskej časti jej predmníchovského teritoriálneho substrátu. Proces formovania novej ľudovodemokratickej republiky bol súčasťou a jej ustanovenie výsledkom našej národnodemokratickej revolúcie. Právnym a politickým základom ľudovodemokratickej ČSR sa stal Košický vládny program. Májové povstanie českého ľudu a oslobodenie Prahy Sovietskou armádou, definitívne presadilo tento model, novej ľudovodemokratickej republiky.

Celkový vzťah našej národnodemokratickej revolúcie a teda aj SNP k ČSR možno zhrnúť takto.

1. Potvrdila sa medzinárodnoprávna existencia ČSR. Medzinárodnoprávna subjektivita ľudovodemokratickej ČSR bola identická s medzinárodnoprávnou subjektivitou predmníchovskej ČSR.

2. Ľudovodemokratická ČSR sa ustanovila v hraniciach predmníchovskej republiky. Ak pod pojmom štát, chápeme krajinu, resp. organizáciu obyvateľstva podľa teritoriálneho princípu s verejnou mocou, možno hovoriť o obnovení ČSR (i keď tu boli korektúry územné a národnostného zloženia). V tomto zmysle možno hovoriť o obnovení suverenity ČSR na celom predmníchovskom území. Je to však suverenita ľudovodemokratickej ČSR.

3. Medzinárodnoprávne existujúca ČSR, ktorej suverenita bola obnovená na jej územnom substráte, bola republikou novou; nový bol subjekt štátnej moci, nová bola jej sociálno-politická podstata, nový, i keď ešte nie adekvátny všeobecne uznanej zásade rovného s rovným, bol aj štátoprávny pomer národa českého a slovenského, nová bola aj svojou zahraničnopolitickou orientáciou na ZSSR.

V.

V literatúre sa väčšinou rieši vzťah SNP k ČSR a otázka návrhov, diskusií, zápasov o štátoprávne vyjadrenie princípu rovný s rovným. Pomerne zriedka sa skúma aj otázka vzťahu SNP - k slovenskej národnej, konkrétne, slovenskej ľudovodemokratickej štátnosti.

K. Rebro celkom jednoznačne tvrdí: "SNR keď prevzala všetku štátnu moc na Slovensku, ako predstaviteľka slovenského národa a jeho suverenity - vystupovala vlastne ako najvyšší orgán slovenskej národnej štátnosti." je nesporné a dokumentačne dokázané, že "...slovenskí komunisti odmietali buržoázny charakter slovenského štátu a jeho fašistický, s hitlerizmom spriaznený režim. V duchu marxizmu-leninizmu neodmietali nárok slovenského národa reprezentovaného robotníckou triedou na vlastný štát s ľudovým charakterom."⁴³

S. Matoušek pri hodnotení štátoprávnych aspektov SNP konštatoval, že "...SNR vystupovala jednak ako predstaviteľka suverenity slovenského národa a súčasne ako predstaviteľka štátnej suverenity ČSR". Z toho možno usúdiť, že v Povstaní nereprezentovala slovenskú národnú štátnosť. Podľa jeho názoru SNR a jej orgány mali až v budúcnosti z hľadiska predpokladanej federatívnej formy štátneho zriadenia "...reprezentovať aj novú národnú slovenskú štátnosť, ako súčasť spoločnej československej štátnosti."⁴⁴

V dokumentoch SNR sa nikde nehovorí o slovenskom národnom ľudovodemokratickom štáte. SNR si želala vytvoriť novú ČSR a ako najvyšší orgán štátnej moci a správy na Slovensku spoluvytvárala novú, ľudovodemokratickú ČSR. SNR v žiadnom dokumente nesformulovala inú štátoprávnu alternatívu, bojuje za novú ČSR, stáva sa najvyšším orgánom štátnej moci a správy ľudovodemokratickej ČSR na Slovensku.

Je známe a v literatúre dokumentárne dokázané, že SNR, osobitne KSS sa usilovala o federatívne usporiadanie ustanovujúcej sa ľudovodemokratickej republiky. Federatívne úsilie sa prejavilo na košickej pracovnej konferencii KSS 28. februára - 1. marce 1945.⁴⁵ Uznesenie SNR z 2. marca 1945 o zásadách postavenia Slovenska v oslobodenej ČSR, síce výslovne nehovorí o federácii, z konkrétneho návrhu rozdelenia pôsobnosti vyplýva, že išlo v podstate o federatívne usporiadanie. Federatívne úsilie SNR kulminovalo v návrhu SNR z 26. mája 1945 na riešenie československého pomeru. Bol to návrh na federatívne usporiadanie republiky na národnom princípe.⁴⁶

SNR teda usilovalo o konštituovanie ľudovodemokratickej slovenskej republiky, ako štátoprávneho subjektu ľudovodemokratickej ČSR. Už v podmienkach SNP, ako aj oslobodzovania Slovenska boli tu znaky, ktoré vo svojom súhrne sú kritériom posúdenia toho, či určitá územno-politická jednotka je štátnym útvarom. SNR bola najvyšším orgánom štátnej moci a správy na Slovensku, bola nositeľkou suverenity slovenského ľudu a jeho suverénnu vôľu vyjadrovala vydávaním nariadení. Bola súčasne aj slovenskou vládou resp. neskôr sa ňou stal Zbor povereníkov. Zakonodarnú vládnu a výkonnú moc, vykonávala na celom území Slovenska.

Slovenským národným povstaním sa začal dvojjediný proces - proces formovania, ustanovovania ľudovodemokratickej ČSR, zložkou a súčasťou tohto hlavného procesu bolo aj ustanovovanie ľudovodemokratickej slovenskej republiky, v rámci federatívnej ľudovodemokratickej ČSR. Výsledkom národnodemokratickej revolúcie v Československu bolo ustanovenie národnodemokratickej ČSR. Proces formovania ľudovodemokratickej slovenskej štátnosti však nedospel do štádia konštituovania.

Riešenie vzťahu Čechov a Slovákov bolo komponentom rozvíjajúcej sa národnodemokratickej revolúcie a vývoj pomeru triednych síl v jej prerastaní bol hlavným determinantom konkrétneho štátoprávneho riešenia ich vzťahu. Právny a politický základ ľudovodemokratickej ČSR, Košický vládny program zakotvil zásadu rovného s rovným v štátnom spoluzití Čechov a Slovákov v novej republike. Federácia je zväzok rovného s rovným. Predpokladá však konsenzus.⁴⁷ Nevyhnutnosť dohody s benešovskými kruhmi, znamenala aj nutnosť kompromisu v národnostnej otázke.⁴⁸ Košický vládny program a jeho šiesta kapitola boli kompromisom medzi tendenciou riešiť vzťah Čechov a Slovákov na federatívnom princípe a úsilím čechoslovakistov budovať republiku na koncepcii jednotného československého národa. Otváral cestu pre ďalší vývoj, pre prerastanie v revolúciu socialistickú i pre tejto revolúcii zodpovedajúcu štátoprávnu úpravu vzťahov Čechov a Slovákov.

Poznámky

1 TRELLA R., CHOVANEC J.: Nové štátoprávne usporiadanie ČSSR, Bratislava, 1971, s. 53.

2 VANĚČEK V., Dějiny státu a práva v Československu, Praha 1976, s. 475.

- 3 MATOUŠEK S., SNP a jeho štátoprávny význam, Právňehistorické studie č. 16, 1971, s. 234 a 219.
- 4 MATOUŠEK S., SNP a jeho štátoprávny význam, Právny obzor č. 7-8/1974, s. 589.
- 5 Podnety z povstania. Rozhovor s V. Plevzom. Nové slovo, 26.7. 1979, s. 12.
- 6 REBRO K., Niekoľko úvah o výkone zákonodarnej moci SNR za SNP, Právny obzor č. 7-8/1974, s. 646.
- 7 ŘEHUŘEK M., SNP-začiatok národnej a demokratickej revolúcie v Československu, Právny obzor č. 7-8/1974, s. 575.
- 8 PLEVZA V., Trvalé hodnoty II. diel, Bratislava 1976, s. 39.
- 9 MATOUŠEK S., "Vznik a vývoj spoločného štátu Čechů a Slováků, Praha 1980, s. 388.
- 10 porovnaj časť I., body 1., 2., 3., Vianočnej dohody, In: Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 72.
- 11 porovnaj tamtiež, bod 4., I. časti Vianočnej dohody, Cesta ke květnu, s. 74.
- 12 Tamtiež s. 194-6.
- 13 Deklarácia SNR, Tamtiež s. 196.
- 14 porovnaj Vianočná dohoda, In: Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 74.
- 15 Tamtiež s. 196.
- 16 "Pokladáme za potrebné zdôrazniť, že u nás sa očakáva, že nová ČSR prinesie nové pojmá a nové riešenie najmä problému československého, demokracie politickej a hospodárskej, problému sociálneho i zahraničnej orientácie. (bod 4.) In: SNR, Dokumenty, Bratislava 1965, s. 259.
- 17 "Sme za Československú republiku ako samostatný a spoločný štát troch slovanských národov Čechov, Slovákov a Karpatských Ukrajincov na základe princípu rovného s rovným. Definitívne ústavnoprávne usporiadanie ČSR prevedú legitímni zástupcovia týchto troch národov." In: Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 250.
- 18 Tamtiež s. 274-5.
- 19 Vyhlásenie čs. vlády z 30.8. 1944, por. SNP, DOKUMENTY, Bratislava 1965, s. 360. Golianov rozkaz v tomto zmysle bol v rozpore so stanoviskom SNR (porov. HUSÁK G., Svedectvo o SNP, Bratislava 1964, s. 232-3). K. Gottwald označil "...vyhlásenie slovenského národného vojska Londýnom za súčasť čs. armády za predčasné a škodlivé, z politického i vojenského hľadiska." por. SNP, DOKUMENTY, s. 402. Bol to prejav úsilia londýnskej vlády presadiť svoju ingerenciu a hegemoniu v odboji. Porovnaj k tomu aj kompetenčný spor v súvislosti s povýšením pplk. Goliana na generála. (SNP, Dokumenty, s. 461).
- 20 porovnaj, Uznesenie Predsedníctva SNR o pomere SNR k čs. vládnomu delegátovi, Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 275).
- 21 o to usilovala londýnska vláda. Porovnaj, 24.9. 1944 - Radiogram čs. vlády SNR s informáciami o poslaní a úlohách vládneho delegáta a s návrhmi na riešenie štátoprávneho postavenia Slovenska v oslobodenej ČSR, Cesta ke květnu, s. 241 a nasl.
- 22 referát K. Šmidkeho na zjednocovacom zjazde KSS a slovenskej sociálnej demokracie, 17.9. 1944, In: SNP, DOKUMENTY, Bratislava 1965, s. 518.
- 23 Tamtiež s. 520. V citovanom referáte sa prvýkrát použil i termín - "ľudovodemokratický štát". V záverečnom prehlásení - "Nech žije nové, ľudovodemokratické Československo".
- 24 porovnaj rezolúciu zjednocovacieho zjazdu KSS: "Želáme si nové Česko-Slovensko, ktoré má byť slovan-ským štátom, troch slovanských národov: Slovákov, Čechov a Podkarpatských Ukrajincov. Tieto národy podľa zásady rovný s rovným majú sa dohodnúť na formách spoločného života. Pevne veríme, že k takejto dohode príde a že nikto nebude si uplatňovať predpráva, ktoré by nútili náš národ hľadať cesty k iným bratským národom. Čím priateľskejší a vyrovnanejší bude pomer Slovákov a Čechov tým pevnejšia bude nová ČSR.", In: SNP, Dokumenty, Bratislava 1965, s. 521.
- 25 28. sept. 1944 - povstalecká Pravda, článok - "Schádzame sa". In: Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 248.
- 26 referát K. Šmidkeho na zjednocovacom zjazde, In: SNP, Dokumenty, s. 521-2.
- 27 Jednotu týchto súvislostí vystihol programový článok povstaleckej Pravdy, z 28.9. 1944 - "Schádzame sa". "Niet pochyby o tom, že prevažná väčšina Čechov, pre ktorých je náš boj veľkou posilou, túto našu legitímáciu dnes plne uznáva. Ale aj to si treba uvedomiť, že len široká ľudová demokracia a tesná spolupráca so Sovietskym zväzom v rámci veľkej slovanskej rodiny umožní ozajstne uskutočnenie pravidla: rovnaké práva Čechom v Česku a na Morave, Slovákom na Slovensku a Ukrajincom na Podkarpatskej Ukrajine. Plnoprávny ľud istotne zabráni šovinistickým pokusom a výkyvom, nech by prichádzali z ktorejkoľvek strany. A keby sa našli napríklad české kapitalistické alebo šovinistické skupiny, ktoré by si osobovali právo rušive zasahovať do vnútorného vývoja Slovenska či Podkarpatskej Rusi, sme presvedčení o tom, že ich zahriakne sám český ľud, lebo po trpkých skúsenostiach posledných piatich rokov nebude už môcť dovoliť nikomu, aby podrýval harmonické súžitie bratských národov." Cesta ke květnu, s. 249.
- 28 porovnaj úvodník, "Slováci a Češi", Pravda 16.9. 1944. K "Obidva národy idú za tou istou zástavou... Obidva sú odhodlané vybudovať svet slobody národnej a sociálnej... Sloboda obidvoch národov bude zaručená len spoluprácou s revolučnými a demokratickými silami Európy. Tým politickým uvedením, touto jedinou rovnakou koncepciou slobody, sú obidva národy zrelé vstúpiť do spoločného zväzku. Zrelšie ako boli v roku 1918. Ako rovnoprávne k tomu istému cieľu smerujúce národy, utvoria nové

- Československo... Uznanie vzájomných práv bude vecou celkom samozrejmom a nacionálna otázka nebude hamovať rozvinutie vývinove vyššieho stupňa boja, boja o novú spoločenskú štruktúru, boja o socialistický spoločenský poriadok."
- Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 249-250., v pozn. č. 3.
- 29 "Len v takejto konštelácii budú vedieť demokratické a pokrokové elementy slovenské v slobodnej atmosfére novej Republiky v neprestajnom kontakte s verejným životom českým viesť úspešný zápas za demokratizáciu slovenského verejného života a národného vedomia, t.j. za ich generálne vyčistenie od reakcionárstva, provinčného šovinizmu i z feudalizmu pozostaleho džentriktva (maďarónstva), ktoré sa v ovzduší hitlerizmu sformovali na slovenský fašizmus."
- koniec júla 1944, Stanovisko ilegálnej SNR oznámené prezidentovi Benešovi, časť II., bod. 2. In: Cesta ke květnu, s. 167.
- 30 Tamtiež, s.
- 31 Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 196.
- 32 Tamtiež, s. 196.
- 33 Uznesenie pléna SNR z 29.9. 1944, tamtiež s. 251.
- 34 stanovisko ko SNR cit. v pozn. č. 29., tamtiež s. 166.
- 35 uznesenie pléna SNR z 29.9. 1944, SNP, Dokumenty, Bratislava 1965, s. 600.
- 36 Tamtiež s. 799.
- 37 Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 165.
- 38 SNP, Dokumenty, Bratislava 1965, s. 807.
- 39 porov. uznesenie mimoriadnej schôdze čs. vlády z 23.10. 1944 a oznámenie prez. republiky dr. E. Beneša delegácii SNR z 5.11. 1944. In: SNP, Dokumenty, s. 747 a 805 a n.
- 40 Cesta ke květnu, Praha 1965, s. 579.
- 41 porovnaj. prejav J. Švermu na zasadaní pléna SNR, 3.X. 1944 ... "Československo, ktoré chceme vytvoriť a budovať, nemôže po strašlivých skúsenostiach minulých dôb byť len kópiou starého Československa z roku 1938. Musí to byť Československo nové, skutočne demokratické."
- CESTA KE KVĚTNU, Praha 1965, s. 255.
- J. Šverma podporil aj uznesenie SNR zo 16. okt. 1944 o pomere SNR k čs. vládnomu delegátovi. Porovnaj tamtiež, s. 274. Vstup do vlády ľudovodemokratickej ČSR, pre buržoázných pôvodne Čechoslovakistických predstaviteľov podmienil K. Gottwald súhlasom so VI. kapitolou jej programu. (porovnaj Cesta ke květnu, s. 436).
- 42 porovnaj., J. BEŇA, SNP a právna kontinuita ČSR, Právny obzor, č. 6/1982, s. 531-3., tiež BEŇA J., Košický vládny program a právna kontinuita ČSR, Právněhistorické studie 25, Academia, s. 65-86.
- 43 REBRO K., Niekoľko úvah o výkone zákonodarnej moci SNR v SNP, Právny obzor č. 7-8/1974, s. 647.
- 44 MATOUŠEK S., SNP a jeho štátoprávny význam, Právny obzor č. 7-8/1974, s. 592 a 594.
- 45 referát dr. G. Husáka: "Vychádzajúc zo skutočnosti dvoch rovnoprávných národov, želáme si federatívny štát, štát jednotný a spoločný..."
- In: KSS, Dokumenty z konferencií a plén 1944-1948, Bratislava 1971, s. 83.
- 46 por. Prvé kroky po oslobodení, Bratislava 1970, s. 215-217.
- 47 "Právo na sebaurčenie neznamena právo na federáciu. Federácia je zväzok rovného s rovným, zväzok, ktorý si vyžaduje všeobecný súhlas." V.I. LENIN, Spisy zv. 22., Bratislava 1958, s. 446.
- 48 porovnaj, BEŇA J., Štátoprávne aspekty riešenia vzťahu Čechov a Slovákov v rokoch 1944-1946, Právněhistorické studie č. 20, Praha 1977, s. 34-38.

Словацкое национальное восстание и народно-демократическая ЧСР

Иосиф Беня

Резюме

Автор в статье занимается вопросом государственного выражения права словацкого народа на самоопределение, проявлением которого было Словацкое национальное восстание. На основе грамматического, исторического, аутентичного, систематического и диалектически-материалистического толкования документов Словацкого национального восстания автор пришел к следующим выводам. В Словацком национальном восстании не возобновилась ЧСР и не возникла новая ЧСР. Словацкий Национальный Совет также не оставил вопрос возобновления ЧСР открытым с точки зрения правовой. В Словацком национальном восстании Словацкий Национальный Совет прочно закрепил новую ЧСР, народно-демократическую, на новых основах и в новой форме как свою государственно правовую цель. Словацким национальным восстанием начался процесс установления новой народно-демократической республики.

В Словацком национальном восстании и во всей народно-демократической революции:

1. Подтвердилось существование ЧСР в международном и правовом порядке. Международная правосубъектность народно-демократической ЧСР была идентичной с международной правосубъектностью домюнхенской ЧСР.

2. Народно-демократическая ЧСР образовалась в размерах домюнхенской республики. Суверенитет ЧСР возобновился на всей домюнхенской территории. Но это был суверенитет народно-демократической ЧСР.

3. ЧСР с международной правосубъектностью, суверенитет которой возобновился на ее территориальном субстрате была новой республикой; новым стал субъект государственной власти, новой была ее социально-политическая сущность, новым, хотя еще не в соответствующем общепризнанном принципе равенства, было и государственно правовое отношение чешского и словацкого народов; новой была ее внешнеполитическая ориентация на СССР.

Словацким национальным восстанием начался двойной процесс. Основной составной частью процесса установления народно-демок-

ратической ЧСР было также установление народно-демократической словацкой государственности в рамках федеративной народно-демократической ЧСР. Результатом народно-демократической революции было установление народно-демократической ЧСР. Однако тенденция к созданию народно-демократической словацкой государственности в рамках народно-демократической ЧСР не дошла до стадии конститутивного установления. Необходимость соглашения с бенешовскими кругами означала также и необходимость компромисса в национальном вопросе.